

HAMDİJA KREŠEVLJAKOVIĆ:

2x

TURALIBEGOV VAKUF

U TUZLI

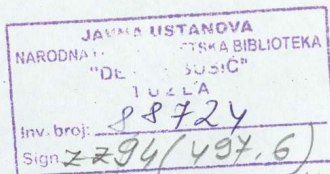
PRILOG POVIJESTI XVI STOLJEĆA

SARAJEVO 1941

DRŽAVNA ŠTAMPARIJA

J.U. NARODNA I UNIVERZITETSKA
BIBLIOTEKA "DERVIŠ SUŠIĆ" TUZLA

PEČEVU AKOVIĆ H. Turalibegov

TURALIBEGOV VAKUF U TUZLI

I. Turalibeg

Turalibeg spada u red znamenitijih dobrotvora XVI stoljeća, tog zlatnog vijeka islamske kulture u Bosni i Hercegovini. U tom su stoljeću živjeli i radili naši najznamenitiji legatori. Njihovim se zadužbinama i dan danas obilno koriste muslimani ovih zemalja, a od nekih imaju ponešto koristi i sugrađani drugih konfesija.

Turalibeg nije bio legator samo jednog mjesta. Njegove zadužbine i uvakupljeni objekti¹⁾ za njihovo uzdržavanje bijahu razasuti u jedanaest mjesta što pripadahu u pet sandžaka²⁾ dvaju pašaluka onovremenog turskog carstva. Iako nam je život i rad najvećeg broja malih naših vakifa slabo ili potpuno nepoznat, ipak nema nijednog znamenitijeg, čiji bi nam život i rad bio tako nepoznat kao što je Turalibegov. I da nam se nije očuvala jedna isprava o Turalibegovu vakufu, mi o ovom dobrotvoru ne bi ništa znali. Više sam godina tragao za Turalibegom i mogu reći, da mi je skoro sav trud bio uzaludan.

Turalibeg je sin nekog Ejne-hana ili Inhana; bio je u zadnje doba smederevački sandžakbeg i to je najveća čast do koje je dotjerao. Šta je prije toga bio i gdje je službovao, o tome se pouzdano ne zna ništa.

S Turalibegom se prvi put šetamo iza bitke na Mohaču (29-VIII 1526), u kojoj je i on po svoj prilici sudjelovao. Čini se, da je tek iza te bitke podignut na čast sandžakbega. Po Pečeviji³⁾ bili su jednaki u prihodima, a prema tome i u časti Husrevbeg, Kasim-paša⁴⁾ i Turalibeg. Prihodi

¹⁾ Vakuf = zadužbina; vakif = utemeljitelj, legator; uvakufiti = učiniti nešto vakufom; vakfija ili vakufnama = isprava o uvakupljenju, zakladnica.

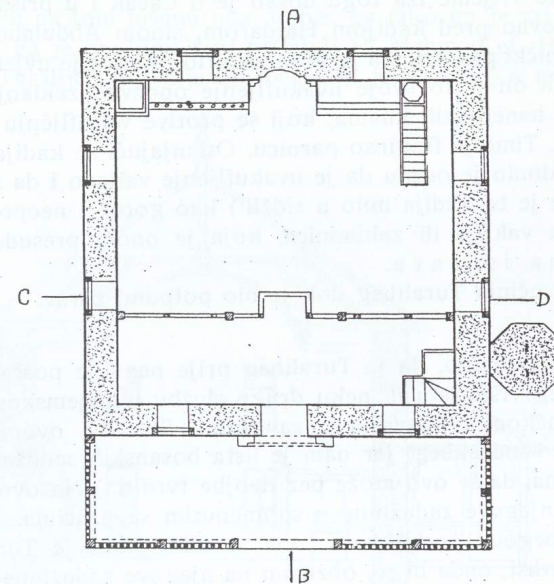
²⁾ Turska se država dijelila u beglerbegate (pašaluke, ajalete ili vilajete), ovi na sandžake ili live (okružja), a ovi opet na kadiluke, kadiluci u nahije, nahije u sela, a sela u mahale.

³⁾ Tarihi-Pečevi, I str. 8.

⁴⁾ Kasim-paša bio je prvi mohački sandžakbeg, a iza toga budimski (1548—1551) i temišvarski beglerbeg. Umro je pri kraju vlade sultana Sulejmana. Sidžili Osmani, IV str. 48.

su im iznosili po 1—2 tovara akči⁵⁾. Pečevija, kako sam kaže, imao je u rukama njihove berate. Za prvu se dvojicu zna da su bili sandžakbezi, pa kad su bili jednaki u prihodima, onda su morali biti jednaki i u časti, a prema tome je i Turalibeg bio sandžakbeg.

Iz spomenute isprave znamo da je umro prije mjeseca veljače 1572 kao umirovljeni smederevački sandžakbeg. Ne zna se gdje ga je zatekla

Turalibegova džamija u Tuzli — Osnova 1:200

smrt. Biće da je bio već vremešan čovjek, dok je bio pao u mirovinu. Nadživio ga je sin Muhamedbeg.

⁵⁾ Akča (aspra ili jaspri, od turskog ak, a znači bijel) bijaše najsitniji srebreni novac promjera 10—12 mm, težine 0,65 do 1,10 g. Vremenom težina joj je opadala, te je krajem XVII stoljeća iznosila samo 0,13 g. Po zakonu sultana Sulejmana od 1536 kovalo se od 100 drama (1 dram = 3,2 g) čista srebra 420 komada akči. U doba sultana Sulejmana Kanunije 83 akče vrijedile su jedan filur (dukat). U XVI stoljeću kovale su se akče u više mjesta na Balkanu; u Bosni su tada bile kovnice u Srebrenici i Čajniču. U raznim ispravama XVIII stoljeća spominju se sag-akče (zdrave akče) i čuruk-akče (nezdrave). Ove potonje biće one težine 0,13 g čistog srebra. Ispor. Dr. Č. Truhelka: Jedan nalaz turskih akči iz Macedonije. Glasnik z. m. 1919 str. 99—116; Kraclitz-Witte: Mitteilungen der osmanischen Geschichte Bd. I Heft 1. Wien, 1921 str. 32. 1 tovar = 100.000 akči.

Turalibeg je sjedio na stolici smederevačkog sandžaka prije 15-II 1572, a poslije 1541, jer su nam od 1521 do 1541 poznati smederevački sandžakbezi⁶⁾.

Za života podigao je Turalibeg 3 džamije (Ilok, Čačak, Tuzla), 3 mekteba (Čačak, Tuzla, Foča), most na rijeci Prači i više raznih zgrada. Za uzdržavanje tih džamija, mekteba i mosta uvakufio je povelik imetak i lijepu svotu gotova novca. Sve je to predao na upravu dvojici mutevelija. Neko vrijeme iza toga došao je u Čačak i u prisustvu svojih mutevelija očitovao pred kadijom Hajdarom, sinom Abdulahovim, kome su spadali i vojnički poslovi, šta je sve uvakufio i kakve je uvjete postavio. Odmah iza toga on je to svoje uvakufljenje opozvao zaklanjajući se za mišljenje nekih hanefijskih imama, koji se protive vakufljenju nekretnina i gotova novca. Time je fingirao parnicu. Oslanjajući se kadija na učenje drugih imama, donio je osudu da je uvakufljenje valjano i da se ne može opovrgnuti. Sve je to kadija unio u sidžil⁷⁾ kao gotov i neopoziv čin. To je Turalibegova vakfija ili zakladnica, koja je onom presudom postala javnopravna isprava.

Sve je to učinio Turalibeg dok je bio potpuno zdrav.

*

Vrlo je vjerojatno, da je Turalibeg prije nego je postao smederevački sandžakbeg vršio istu ili neku drugu službu u srijemskom, zborničkom, hercegovačkom i bosanskom sandžaku. Samo u ovom potonjem nije mogao biti sandžakbeg, jer nam je lista bosanskih sandžaka poznata i u toliko sigurna, da se ovo može bez dvojbe tvrditi.⁸⁾ Na ovo me naslućivanje njegove zadužbine u spomenutim sandžacima.

O Turalibegovu porijeklu ne zna se ništa. Ako je Turalibeg bio uopće naše gore list, onda bi se, obzirom na njegove zadužbine, dalo ipak nešto naslutiti. Kao neko pravilo, s vrlo rijetkim izuzetkom, može se usvojiti činjenica, da su dobrotvori gradili svoje zadužbine u rodnom kraju ili onamo gdje su službovali, ili na obje strane. Turalibeg je prema tome mogao podići svoje zadužbine u Čačku kao smederevački, u Iloku kao srijemski, u Donjoj Tuzli kao zbornički, a u Foči kao hercegovački sandžakbeg, dok bi most na Prači imao biti u njegovu zavičaju ili neposrednoj blizini. To ne bi bio ni jedinstven slučaj, da se dobrotvor, kao što je bio

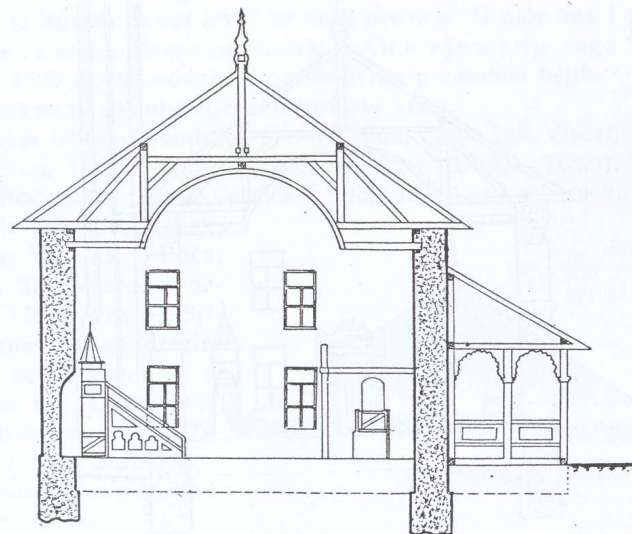
⁶⁾ Kao posljednji sandžakbeg sa sjedištem u Smederevu bio je Husrevbeg. Od 1521 sijelo je sandžaka Beograd, a sandžakbezi su: Balibeg od 1521 do nepoznatog datuma, onda Ferhat paša Dalmatinac do studenog 1524, ponovo Balibeg do smrti 1526/7, njegov brat Mehmedbeg do 1533, Gazi Husrevbeg do 1536 i ponovo Mehmedbeg do 1541. Isp. A. Šimčik: Odsutnost Husrevbegova iz Sarajeva god. 1534—36. Glasnik z. m. 1939, str. 105.

⁷⁾ Sidžil je protokol šeriatskog suda.

⁸⁾ Bašagić: Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1900 str. 177—183.

Turalibeg, oduži svome zavičaju takom jednom zadužbinom. Baš za Turalibegova života sagrađeno u svom zavičaju po jedan most sinovi Bosne: veliki vezir Rustempaša, Mehmedpaša Sokolović i Alipaša, sandžakbeg bosanski.

Po predaji Turalibeg je umro u Sarajevu i pokopan je u jednom groblju na Nadkovačima. Iako su sarkofag i nišan na tobožnjem Turalibegovu grobu u derutnom stanju, ipak se vidi da je tu pokopana ugledna ličnost. Srećom na tom nišanu ima natpis, pa iako ga je vrijeme dobrano uništilo, ipak ga je pročitao moj prijatelj H. Mehmed ef. Handžić. To je grob nekog Turalije, koji nije bio beg, sin je Hamzin, a ne Ejnehhanov i

Presjek A—B

umro je u redžebu 959 (srpanj 1552). Držim da je tada i još nekoliko godina živio Turalibeg. Spomenutoj predaji moglo je biti razlogom podudaranje imena (Turalija i Turalibeg), lijep nadgrobni spomenik i vakuf Turalibegov u Sarajevu.

